

שושי קיסרי

קורס 18.4308 א

יום ד' 14:00-16:00

תכנית מ"א סמסטר ב'

skeisari@gmail.com

שעת קבלה: יום ד' 11:00-12:00 (לפי תיאום מראש)

שנה"ל תשפ"א

2020/21

עקרונות הגישה הנרטיבית בעבודה קלינית בזקנה

תהליכי העלאת זיכרונות ויצירת סיפורי חיים הינם תהליכים חיוניים בהתפתחות הנפשית, המקנים לאדם משאבים ומקדמים הסתגלות לשינויים לאורך החיים ובפרט בזקנה. סיפור החיים מהווה את הידע המופשט של האדם על חייו, על מה שלמד והפנים. האדם בוחר, מעצב, מפרש ומארגן את הזיכרונות בתוך סיפור קוהרנטי, המבטא את ההתפתחות בחייו ובכך מחזק תחושת המשכיות ומשמעות. העיסוק בסיפור החיים בזקנה מאפשר לאדם להשלים עם חייו כפי שהיו, לעסוק בחוויות שהיה רוצה להשלים או ליצור, בקונפליקטים שעודנו רוצה לפתור, מערכות יחסים שהיה רוצה לממש ולהשלים וכל זאת על רקע סופיות החיים. בדרך זו נחשבות היום התערבויות המתמקדות ביצירת סיפורי חיים לגישה מקובלת ומרכזית לקידום רווחה נפשית בזקנה בארץ ובעולם. בקורס יחשפו המשתתפים לעקרונות הגישה הנרטיבית בזקנה והאמצעים המגוונים ליישום הגישה.

מטרות הקורס

1. להקנות תשתית תיאורטית בהקשר לגישה הנרטיבית ולהבנת המשמעות הקלינית של תהליכי העלאת זיכרונות ויצירת סיפורי חיים לאורך החיים ובזקנה.
2. לחשוף את הסטודנטים לגישות השונות ליצירת סיפורי חיים, סקירת חיים והעלאת זיכרונות בזקנה.
3. ליישם ולהדגים שימושים אלו בעבודה הקלינית, תוך התייחסות לסוגיות מרכזיות ברווחה ובריאות נפשית בזקנה.

נושאים עיקריים בהם הקורס יעסוק

- התיאוריה הנרטיבית והטיפול הנרטיבי – הבסיס התיאורטי של התיאוריה הנרטיבית ומושגי יסוד.
- גרונטולוגיה נרטיבית והמתודה הביוגרפית – הבסיס התיאורטי של הגישה, מה בין סיפורי חיים, העלאת זיכרונות וסקירת חיים.
- טיפול באמצעות העלאת זיכרונות וסקירת חיים – תהליכי מרכזיים המקדמים רווחה נפשית, עקרונות ודרכי התערבות; מטרות ומודלים של התערבות.
- טיפול באמצעות סיפורי חיים - ראיון סיפור חיים, ניתוח תוכן והתייחסות למושג זהות העצמי בסיפורי חיים.
- יישום טיפול בזקנים תוך שימוש בסיפורי חיים - עולמות תוכן המעסיקים זקנים כגון: התמודדות עם אבדנים פיסיוולוגיים, משפחתיים וחברתיים, תלות מול עצמאות, יחסים בין-דוריים, התייחסות אל העתיד ועוד.
- שימוש בידע התנסותי לפיתוח מודלים לעבודה קלינית עם זקנים.

דרישות הקורס

- קריאת חומר ביבליוגרפי הדרוש לקראת השיעור
- נוכחות חובה והשתתפות פעילה בשיעורים
- מטלות ביניים במהלך השיעורים
- עבודה מסכמת המבוססת על יישום שימוש בסיפורי חיים בהקשר לפרויקט הקהילה

מרכיבי הציון וההערכה

- השתתפות פעילה בשיעורים ובקריאות בחומר הקריאה- 20%
- מטלת ביניים א' – 20%
- עבודה מסכמת- 60%

תכני הקורס ורשימות קריאה

יחידה 1: בין זהות לסיפור: הגישה הנרטיבית והתפתחותה בהיבטים תיאורטיים, מחקרניים וישומיים

Bruner, J. (1986). *Actual minds, possible worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Denzin, N. K. (1989). *Interpretive biography*. Newbury Park, CA: Sage.

McAdams, D. P. (1993). *The stories we live by: Personal myths and the making of the self*. New York: William Morrow.

McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.

McLean, K. C., Pasupathi, M., & Pals, J. L. (2007). Selves creating stories creating selves: A process model of self-development. *Personality and Social Psychology Review*, 11(3), 262-278.

Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Polkinghorne, D. E. (1991). Narrative and self-concept. *Journal of Narrative and Life-history*, 2-3, 135-153.

ספקטור-מרזל, ג' (2012). הסיפור אינו כל הסיפור: תעודת הזהות הנרטיבית. *מגמות, מח (2)*, 250-227.

יחידה 2: גרונטולוגיה נרטיבית – העלאת זיכרונות, יצירת סיפורי חיים וסקירת חיים

אלון, ש. (2015). סקירת חיים כאמצעי טיפול בזקנים. בתוך ד. פרילוצקי ומ. כהן (עורכות), *גרונטולוגיה מעשית* (עמ' 107-134). ירושלים: אשל.

Butler, R. (1963). The life-review: An interpretation of reminiscence in the aged. *Psychiatry*, 26(1), 65-76.

- Haber, D. (2006) Life review: Implementation, theory, research and therapy. *Aging and Human Development*, 63, 153-171.
- Korte, J., Bohlmeijer, E. T., Cappeliez, P., Smit, F., & Westerhof, G. J. (2012). Life-review therapy for older adults with moderate depressive symptomatology: A pragmatic randomized controlled trial. *Psychological Medicine*, 42, 1163-1173.
- Westerhof, G. J., & Bohlmeijer, E. T. (2014). Celebrating fifty years of research and applications in reminiscence and life review: State of the art and new directions. *Journal of Aging studies*, 29, 107-114.
- Westerhof, G. J., & Slatman, S. (2019). In search of the best evidence for life review therapy to reduce depressive symptoms in older adults: A meta-analysis of randomized controlled trials. *Clinical Psychology: Science and Practice*, e12301.
- Zimmermann, S., & Forstmeier, S. (2020). From fragments to identity: reminiscence, life review and well-being of holocaust survivors. An integrative review. *Aging & mental health*, 24(4), 525-549.

יחידה 3: תהליכים מרכזיים המקדמים רווחה נפשית באמצעות העיסוק בסיפור החיים בזקנה

- Grimm, G. (2007). Narratives of life: Storytelling in the perspective of happiness and disaster. *Journal of Aging, Humanities, and the Arts*, 1, 137-146.
- Korte, J., Drossaert, C. H., Westerhof, G. J., & Bohlmeijer, E.T. (2014). Life review in groups? An explorative analysis of social processes that facilitate or hinder the effectiveness of life review. *Aging and Mental Health*, 18(3), 376-384.
- Kropf, N. P., & Tandy, C. (1998). Narrative Therapy with older clients: The use of a "meaning-making" approach. *Clinical Gerontologist*, 18(4), 3-15.
- Lomranz, J., & Benyamini, Y. (2016). The ability to live with incongruence: Aintegration—The concept and its operationalization. *Journal of Adult Development*, 23(2), 79-92.
- McAdams, D. P., & McLean, K. C. (2013). Narrative identity. *Current directions in psychological science*, 22(3), 233-238.
- McLean, K.C., & Pratt, M.W. (2006). Life's little (and big) lessons: identity statuses and meaning-making in the turning point narratives of emerging adults. *Developmental Psychology*, 42, 714–722.

- Polkinghorne, D. E. (1996). Transformative narratives: From victim to agentic life plots. *American Journal of Occupational Therapy*, 50(4), 299-305.
- Randall, W. L. (2012). The importance of being ironic: Narrative openness and personal resilience in later life. *The Gerontologist*, 53(1), 9-16.
- Wood, A. M., Froh, J. J., & Geraghty, A. W. (2010). Gratitude and well-being: A review and theoretical integration. *Clinical psychology review*, 30(7), 890-905.

יחידה 4: עקרונות הטיפול הנרטיבי: אמצעים סיפוריים למטרות טיפוליות

ווייט, מ. ואפסטון, ד. (1999). אמצעים סיפוריים למטרות טיפוליות. תל אביב: ציריקובר.

- Combs, G., & Freedman, J. (2012). Narrative, poststructuralism, and social justice current Practices in narrative therapy. *The Counseling Psychologist*, 40(7), 1033-1060.
- Lieblich, A. E., McAdams, D. P., & Josselson, R. E. (2004). *Healing plots: The narrative basis of psychotherapy*. American Psychological Association.
- White, M. K. (2000). *Reflections on narrative practice: Essays and interviews*. Adelaide: Dulwich Centre.

יחידה 5: סצנות מפתח בסיפור החיים ופרספקטיבת עתיד

- Ben Malek, H., Philippi, N., Botzung, A., Cretin, B., Berna, F., Manning, L., & Blanc, F. (2019). Memories defining the self in Alzheimer's disease. *Memory*, 27(5), 698-704.
- Blagov, P.S., & Singer, J.A. (2004). Four dimensions of self-defining memories (specificity, meaning, content, and affect) and their relationship to self-restraint, distress, and repressive defensiveness. *Journal of Personality*, 72, 481-511.
- Cohen, K., & Shmotkin, D. (2007). Emotional ratings of anchor periods in life and their relation to subjective well-being among Holocaust survivors. *Personality and Individual Differences*, 43, 495-506.
- Liao, H. W., Bluck, S., & Westerhof, G. J. (2018). Longitudinal relations between self-defining memories and self-esteem: Mediating roles of meaning-making and memory function. *Imagination, Cognition and Personality*, 37(3), 318-341.
- Kozik, P., Drewelies, J., Düzel, S., Demuth, I., Steinhagen-Thiessen, E., Gerstorff, D., & Hoppmann, C. A. (2019). Future time perspective: Dimensions of opportunities, life, and time are differentially associated with physical health, cognitive functioning, and well-being in old age. *Aging & Mental Health*, 1-9.

McAdams, D.P., & Bowman, P.J. (2001). Narrating life's turning point: Redemption and contamination. In D.P. McAdams, R. Josselson & A. Lieblich (Eds.), *Turns in the 20 road: Narrative studies of lives in transition* (pp. 3-34). Washington, D.C.: 21 American Psychological Association. 22.

Pillemer, D. B. (2001). Momentous Events and the life story. *Review of General Psychology*, 5(2), 123-134.

Raffard, S., Bortolon, C., Iniesta, F., Macioce, V., Gely-Nargeot, M. C., & Van der Linden, M. (2020). Projecting the self in aging: an exploratory study of self-defining future projections. *Memory*, 28(5), 632-641.

Schlossberg, N. K. (2011). The challenge of change: The transition model and its applications. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 159-162.

יחידה 6: תפקידם של אובייקטים בעיסוק בחוויית הזהות והעצמי (self) בזקנה

Dassa, A. (2018). Musical Auto-Biography Interview (MABI) as promoting self-identity and well-being in the elderly through music and reminiscence. *Nordic Journal of Music Therapy*, 27(5), 419–430. Doi:10.1080/08098131.2018.1490921

Kroger, J., & Adair, V. (2008). Symbolic meanings of valued personal objects in identity transitions of late adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 8(1), 5-24.

Rubinstein, R. L. (1987). The significance of personal objects to older people. *Journal of Aging Studies*, 1(3), 225-238.

יחידות העשרה: תיאורי מקרה ומחקרים על טיפול באמצעות סיפורי חיים והעלאת זיכרונות בעבודה עם אוכלוסיות מגוונות

Ando, M., Morita, T., Akechi, T., Okamoto, T., & Japanese Task Force for Spiritual Care. (2010). Efficacy of short-term life-review interviews on the spiritual well-being of terminally ill cancer patients. *Journal of Pain and Symptom Management*, 39, 993-1002.

Ando, M., Morita, T., Miyashita, M., Sanjo, M., Kira, H., Shima, Y. (2010). Factors that influence the efficacy of bereavement life review therapy for spiritual well-being: A qualitative analysis. *Supportive Care in Cancer*, 19, 309-314. doi:10.1007/s00520-010-1006-7

Black, H. K. (2009). Pictures of suffering in elders' narratives. *Journal of Aging Studies*, 23, 82-89.

Bohlmeijer E, Roemer M, Cuijpers P, Smit F. (2007). The effects of reminiscence on psychological well-being in older adults: a meta-analysis. *Aging Mental Health*, 11, 291–300.

- Bohlmeijer, E.T., Westerhof, G.J., & Emmerik-de Jong, M. (2008). The effects of integrative reminiscence on meaning in life: Results of a quasi-experimental study. *Aging and Mental Health*, 12, 639-646.
- Burgin, E. C., & Gibbons, M. M. (2016). “More life, not less”: Using narrative therapy with older adults with bipolar disorder. *Adult span Journal*, 15(1), 49-61.
- Clarke, A. (2000). Using biography to enhance the nursing care of older people. *British Journal of Nursing*, 9, 429-434.
- Clarke, A., Hanson, E. J., Ross, H. (2003). Seeing the person behind the patient: Enhancing the care of older people using a biographical approach. *Journal of Clinical Nursing*, 12, 697-706.
- Elfrink, T. R., Zuidema, S. U., Kunz, M., & Westerhof, G. J. (2018). Life story books for people with dementia: a systematic review. *International psychogeriatrics*, 30(12), 1797-1811.
- Elfrink, T. R., Zuidema, S. U., Kunz, M., & Westerhof, G. J. (2017). The effectiveness of creating an online life story book on persons with early dementia and their informal caregivers: a protocol of a randomized controlled trial. *BMC geriatrics*, 17(1), 95.
- Forstmeier, S., van der Hal, E., Auerbach, M., Maercker, A., & Brom, D. (2020). Life review therapy for holocaust survivors (LRT-HS): study protocol for a randomised controlled trial. *BMC psychiatry*, 20, 1-13.
- Ingersoll-Dayton, B., Kropf, N., Campbell, R., & Parker, M. (2019). A systematic review of dyadic approaches to reminiscence and life review among older adults. *Aging & mental health*, 23(9), 1074-1085.
- McInnis-Dittrich, K. (1996). Adapting life-review therapy for elderly female survivors of childhood sexual abuse. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 77, 166-173.
- McKeown, J., Clarke, A., & Repper, J. (2006). Life story work in health and social care: Systematic literature review. *Journal of Advanced Nursing*, 55(2), 237-247.
- McLeod, J., & Balamutsou, S. (1996). Representing narrative process in therapy: Qualitative analysis of a single case. *Counseling Psychology Quarterly*, 9, 61-76.
- O’Philbin, L., Woods, B., Farrell, E. M., Spector, A. E., & Orrell, M. (2018). Reminiscence therapy for dementia: an abridged Cochrane systematic review of the evidence from randomized controlled trials. *Expert review of neurotherapeutics*, 18(9), 715-727.
- Schiff, B. (2005). Telling it in time: Interpreting consistency and change in the life stories of Holocaust survivors. *International Journal of Aging and Human Development*, 60, 189-212.

Westerhof, G. J., Lamers, S., Postel, M. G., & Bohlmeijer, E. T. (2017). Online therapy for depressive symptoms: An evaluation of counselor-led and peer-supported life review therapy. *The Gerontologist*, 0, 1-12.

Westerhof, G. J., Lamers, S. M., Postel, M. G., & Bohlmeijer, E. T. (2019). Online therapy for depressive symptoms: An evaluation of counselor-led and peer-supported life review therapy. *The Gerontologist*, 59(1), 135-146.

Willis, T., & Day, M. R. (2008). Valuing the person's story: Use of life story books in a continuing care setting. *Clinical Interventions in Aging*, 3, 547-552.

חידות העשרה: ביטויים של עולמות התוכן הייחודיים לזקנה בעבודה קלינית באמצעים נרטיבים

Becker, B. (1999). Narratives of pain in later life and conventions of storytelling. *Journal of Aging Studies*, 13, 73-87. doi:10.1016/S0890-4065(99)80007-3

Black, H. K. (2002). Different ways to hurt: An elderly woman's narrative of suffering. *Journal of Aging and Identity*, 7, 3-15. doi:10.1023/A:1014354314987

Colman, P. G., Ivani-Chalian, C., & Robinson, M. (1998). The story continues: Persistence of life themes in old age. *Aging and Society*, 18, 389-419.

DeMichele, K. A. (2009). Memories of suffering: Exploring the life story narratives of twice widowed elderly women. *Journal of Aging Studies*, 23, 103-113.

Heliker, D. M. (1997). A Narrative approach to quality care in long term care facilities. *Journal of Holistic Nursing*, 15, 68-81.

Hepburn, K.W., Caron, W., Luptak, M., Ostwald, S., Grant, L., & Keenan, J. M. (1997). The family workshop: Stories for those who cannot remember. *The Gerontologist*, 37, 827-832.

Howarth, G. (1998). "Just live for today": Living, caring, ageing and dying. *Ageing and Society*, 18, 673-689.

Neimeyer, R. A. (2001). Reauthoring life narratives: Grief therapy as meaning reconstruction. *Israel Journal of Psychiatry and Related Sciences*, 38(3-4), 171-183.

Schiff, B., Noy, C., & Cohler, B. J. (2001). Collected stories in the life narratives of Holocaust survivors. *Narrative Inquiry*, 11, 159-194.

Stamm, T., Lovelock, L., Stew, G., Nell, V., Smolen, J., Jonsson, H., ... Machold, K. (2010). I have mastered the challenge of living with a chronic disease: Life stories of people with rheumatoid arthritis. *Qualitative Health Research*, 18, 658-669.

Usita, P. M., Hyman, I. E., Jr., & Herman, K. C. (1998). Narrative intentions: Listening to life stories in Alzheimer's disease. *Journal of Aging Studies*, 12, 185-197.

* ייתכנו שינויים במהלך הקורס וברשימה הביבליוגרפית